

"Kroniick"

JRG 2
NR 2

MEDEDELINGENBLAD VAN DE OUDHEIDKUNDIGE KRING VOORST.

Tweede jaargang nummer 2.

Bestuur: .

Voorzitter : Vacant

Secretarissen : R. de Wilde, Deventerweg 22, Gietelo
A.H. Rengersen, Zeedijk 33, Nijbroek

Penningmeester : A.J.. Bessels, Enkweg 9a, Posterenk

Archivaris : H.T. ten Hove, [Duinstraat 24, Voorst

Leden : Mevr. M. Dulack-Klaaysen, Rijksstraatweg 139, Twello
L.W. Jeswiet, Eesterbrinkweg 6, Gorssel
J. Lubberts, Kon. V/ilhelminastraat 10, Terwolde

Redacties : H.J. ten Hove
A.H. Rengersen
J. Lubberts

Redactie-adres : J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10, 7396 AJ Terwolde
telefoon 05717 - 760

De redactie-commissie wil een ieder nogmaals aansporen tot het leveren van copie, hoewel het haar genoegen doet dat opnieuw enkele leden voor de eerste maal een bijdrage geleverd hebben voor deze uitgave.

Hopelijk zullen wij dit voortzetten en zal dit anderen aansporen om ook een bijdrage te leveren.

De redactie-commissie betreurt het ten zeerste, dat het haar niet mogelijk is geweest, om deze uitgave eerder te laten verschijnen,

Wageningen, voorjaar 1979
Sleedoornplantsoen 12
tel. 08370 - 10628

Aan de besturen der Gelderse 'Musea
en Oudheidkundige Verenigingen.

Geacht Bestuur,

Het komt herhaaldelijk voor dat archeologische voorwerpen aan musea te koop worden aangeboden waarvan de vraagprijs - op zichzelf wellicht niet onredelijk - niet past binnen de voor aankopen beschikbare fondsen. Het gevolg zal zijn dat deze voorwerpen terecht komen in particuliere verzamelingen en daarmee voor vele jaren niet beschikbaar zijn voor bestudering en tentoonstelling. Gaarne vragen wij uw aandacht voor een mogelijkheid om dit in een aantal gevallen te voorkomen.

Onze stichting beschikt over een aankoopfonds, waarvan het bestaan wellicht onvoldoende bekend is en waarop de laatste jaren slechts enkele malen een beroep is gedaan. De meeste eigenaars van archeologische vondsten hebben de neiging, zo zij al bereid zijn tot verkoop, deze in hun eigen omgeving te willen houden en bieden ze dan in eerste instantie aan aan een museum in hun woonplaats of streek.

In beginsel zijn wij bereid in een dergelijk geval de objecten aan te kopen. Daar ook onzerzijds wordt onderkend dat het van belang is voorwerpen voor de streek te behouden, bestaat de mogelijkheid deze na aankoop door onze stichting in bruikleen te geven. Een dergelijke procedure, kan in het belang zijn van zowel de Gelderse archeologie in het algemeen als van het betreffende museum en de eigenaar-verkoper.

Wij meenden er goed aan te doen deze mogelijkheid onder uw aandacht te brengen.

het Bestuur van de
Gelderse Archeologische Stichting.

De oudheidkundige kring is natuurlijk ten allen tijde bereid u in deze van advies te dienen.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

ACTIVITEITEN

Het bestuur is druk doende een aantal activiteiten te ontwikkelen. Hoewel u van al deze onderwerpen t.z.t, volledig ingelicht zult worden, wil de redactie-commissie u toch nu reeds hierop attenderen. In de eerste plaats is in de pen een bezoek aan de "Middelste Molen". De 75-jarige Hr. Witteveen is hier papiermaker geweest tot voor 10 jaar toen de molen stil gezet werd. Zijn vader en grootvader waren ook reeds papiermaker. De heer Witteveen is een prettig verteller en vertoont tevens een amateurfilmpje, welke gemaakt is toen de molen nog draaide. Vervolgens is het de bedoeling om met de heer ten Hove op de bok een tochtje te maken met een oude stoomtrein. Het ligt ook in de bedoeling om een middag voor leden te organiseren, waarbij het de bedoeling is dat de leden hun oudheidkundige bezittingen tentoonstellen.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

PLAATSEN VITRINES.

Dankzij de financiële medewerking van een aantal Rabobanken in de gemeente Voorst is het de oudheidkundige kring mogelijk gemaakt om twee-vitrines te maken. Een is er ondertussen geplaatst in de Rabobank Voorst en een in de Rabobank Twello. Op de inhoud (oudheidkundige vondsten uit de gemeente Voorst) zal de heer Jeswiet in de volgende uitgave van de "Kroniek" uitvoerig terugkomen.

_o-o~o-o-o-c-o-o-

Somtijts meenen jonge dwazen Dat
de oude luiden razen
Maar zij hebben meer vergeten Als
de jonge sotten weten.

Dat vlas, gro.en én wel gereed
is voor leege en hooge 't laatste kleed.

Geachte Leden,

Nu onze vereniging enkele jaren gedraaid heeft, hebt u een beeld gekregen van onze verenigingsactiviteiten', die door het bestuur In de vorm van lezingen en excursies' ontplooid worden.

Van onze kant is het prettig te weten, of de verwachtingen van de leden overeenstemmen met de evenementen, die van bestuurswege uit georganiseerd worden.

U wordt verzocht bijgaand formulier te zenden naar het redactie-adres.

We hopen zo een goed inzicht te krijgen in de wensen van de individuele leden.

Naam:

Straat:

Plaats:

1. Vindt u het aantal lezingen per seizoen voldoende, of wilt u er meer?
2. Hebt u speciale onderwerpen, waarover u een lezing zou willen horen, en weet u eventueel iemand die zo'n lezing kan houden?
3. Voelt u voor excursies in verenigingsverband, en zo ja welke plaatsen hebben hiervoor uw interesse?
4. Voelt u ook voor langere dagexcursies, incl. busvervoer en maaltijd?
5. Hoeveel excursies wilt u per seizoen?
6. Bent u zelf bezig met een onderzoek over een bepaald onderwerp, zo ja welk?
7. Voelt u ook voor onderzoek in een klein, groepsverband?
8. Voelt u voor contactavonden met leden uit uw eigen woonplaats, of met leden die dezelfde interesse hebben?
- 9» Hieronder kunt u nog aanvullende opmerkingen neer schrijven s

BRIEVEN VÂ GRADUS STRUUK'NKAMP.

Verled'n zaoterdag most'n Hannes en ikke vief mudde eerpels hezorg'n op ut kasteeltj'n, dat een kwatiertjen buut'n ut darp steet. Doar woont 'n Juffer Kip tot Keutelaar; volgens oaverlévering stamt e nog af vâ Karel vâ Gelder en isse ok nog argens familie vâ, Jan vâ Schaffelaar. Een soortement lakei dee lös en wis oons de gewulv'n, waor 'w de eerapels Kond'n stort'n.

"Ik motte ok nog help'n bie 't dinee", zeie ons, "uulle mot oe zelfs mâ redd'n". Nao ut stort'n veliep'n wie ons in ut doolhof vâ gang'n en zo kwamm'n wie terechte in de waop'nkamer. De hing'n een hele bult olde sabels, pistool'n en geweer'n. Ook stond'n dur een paar verroeste harnass'n.

"Die bint vaste vâ Karel vâ Gelder en Jan vâ Schaffelaar!" zee Hannes. "Zuw' ze 's probeer'n?"

Da deed'n wie en de borst- en boekstukk'n past'n aardig goed. Wielle schroev'n de boel vaste en drukt'n mekaar de helm'n op de kop, maar toe kôw'n ze der niét meer afkriegen. Da was wat!

Waw ook probeerd'n ut wol niet.

"Law' mar naor huus gaon" zei ik nao een kwatiertj'n. "Dan gaw' nao de smid". "Bij gek!" zei Hannes, "wie gaot naor den Dörstigen Jager. Dan kuw' schik hebb'n".

Zo ezegd, zo edaon. Wie kaord'n ân. Hannes gooid'n de deure lös en ikke stôve ut café binn'n met de kreet: "Daor hei'j Jan vâ Schaffelaar!" en Hannes mar bûlk'n vâ "Gelre, Gelre!"

Wie hebt nog nooit zo'n schik ehad. In gin tied was ut halve darp op de been'n en Karel en Jan hadd'n vrie drink'n. Mâr deur de helm'n kôw't bier en de jenever alleen deur een rietj'n naor binn'n krieg'n.

Toen 'k thuis kwamme, waar'n de deur'n dichte, mâ de werd mien vâ achter de vensters toe-ê-roep'n, dâ'k nie in de bedstee moche, mar in 't heuj mosse kroep'n. Hannes hef dur vaste ook niet in-êmeug'n, want 's maarns za'k 'm met de fots'n heuj en stro an't lief melk'n.

Verder de hele dag hêw in 't harnas deur-ê-brach, want de smid mag en wil op zundag nie war'n en zo ziej', daai op de Moez'n barg en de Struuk'nkamp merakels vremde dinge kunt metmaak'n.

Gradus Struuk'nkamp.

PLATTELANDSGBRUIKEN VROEGER EN NU

Met behulp van u, lezer, wil ik trachten een rubriek op te zetten onder bovenstaande titel.

Uw kritiek, aanvullingen, verbeteringen e.d. zijn zeer welkom bij de redactie-commissie van de Kronyck. Uw commentaar hoeft niet uitgebreid te zijn, maar voor suggesties in de ruimste zin, hou ik me gaarne aanbevelen.

Historisch gezien, ga ik niet zó ver terug in de tijd; ik heb n.l. mijn licht eens opgestoken bij wat oudere inwoners, in het noordelijk deel van de gemeente Voorst, bij ouderen zo dik in de 80. Wat zij mij vertelden, kan dan ongeveer gelden voor de omstreken van Terwolde, Nijbroek en de Vecht en wellicht zijn de gebruiken in het zuidelijk deel van onze gemeente weer iets anders.

Gebruiken rond de begrafenis, omstreeks 1910 - 1920

In die tijd stond de burenhulp (misschien beter nog de burenplicht) Centraal. Bij een strefgeval waren dus de naaste burenen belast met de organisatie. De manlui zorgden, voor het "aanzeggen" van het overlijden, meestal tot de 4e buur, bovendien aan de dokter, de dominee, de doodgraver, het gemeentehuis. Daarnaast moesten ook de familieleden gewaarschuwd worden, bij veraf wonende familieleden gebeurde dat op de fiets.

De timmerman moest de maat van de overledene nemen en de kist maken.

De buurvrouw die het dichtst bij woonde, moest helpen met het uitkleden van het lijk en ook nam zij dat wasgoed mee en waste het thuis.

De overledene kreeg een wit doodshemd aan, met lange mouwen, reikende tot de voeten en het doodskleed was afgezet met zwarte biezen. Het doodshemd werd bij de kleermaker gehaald of werd door de buurvrouwen gemaakt.

Als het donker was geworden, hielp een buurman de timmerman, het lijk in de kist leggen.

De naaste burenen maakten het huis schoon, waarbij op de estrikken vloer zand gestrooid werd op plaatsen waar gelopen werd; het fijne witte zand kwam niet onder stoelen of tafels. Bij kleine boeren kwamen, alleen estrikken vloeren voor, een rijke boer had in zijn pronkkamer meestal een planken vloer.

Op de sterfdag werden de vensters (luiken) van de kamer waarin de overledene stond, gesloten. Van de overige kamers was één venster dicht. De vensters werden pas geopend tegen de tijd dat de begrafenisstoet het kerkhof bereikte.

De kist werd op een groene borenwagen met schotten, naar het kerkhof gereden; over de kist werd een doodskleed gehangen dat door de doodgraver was verstrekt. Over de paarden werd geen kleed gehangen, ook bloemen werden niet gebruikt.

Vóór de begrafenisstoet liep de timmerman, dan kwam de boerenwagen begeleid door 8 dragers, 4 aan weerszijden. Als een kind werd begraven, waren er slechts 2 dragers, jonge ongetrouwde mannen. De dragers (ook vaak de burens), werden- een half uur voor vertrek "verzocht", ze kregen eerst koffie, dan de man één borrel en een sigaar. Die sigaar mocht echter niet aangestoken worden voor de kist op de wagen stond. We kunnen aannemen dat de dragers hun sigaar rookten, terwijl ze naast de kist naar het kerkhof lipen.

Achter de lijkwagen reden de naaste familieleden in boeren rijtuigen (met paard er voor) die door de burens werden gereden. Waren er te veel familieleden dan moest de rest maar lopen.

Alle begrafenisgangers waren in het zwart gekleed, de mannen met hoge hoed op, de vrouwen met zwarte doek.

Na afloop van de begrafenis werd in het sterfhuis brood en koffie geserveerd. De burens en degenen die de rijtuigen gereden hadden kwamen 's avonds nog eens koffie en een borrel drinken.

Na de begrafenis werd door de huisgenoten en naaste familie 6 weken gerouwd, waarbij geen gouden sieraden toegestaan waren, alleen zilver mocht worden gedragen.

Gebruiken rond de begrafenis in 1979.

In het noorden van de gemeente Voorst zijn er wat dit betreft, geen gebruiken meer. De hele organisatie rond een sterfgeval wordt overgedragen, aan de begrafenisondernemer!

In nabijgelegen dorpen worden de oude gebruiken echter nog wel in ere gehouden, het is mij o.a. bekend in Heeten en in Hengelo Gld.,, althans op het platteland.

In 60 a 70 jaar kan dus heel wat veranderen in Voorst.

Gebruiken rond een bruiloft omstreeks 1910 - 1920

Ook bij een bruiloft spelen de burens een belangrijke rol bij het niet officiële gedeelte. Geruime tijd voor de bruiloft belegt één buur een gespreksavond in zijn huis met de buurt. Elke buur zegt aan zijn kant het afgesproken aantal burens aan, dat ze verwacht worden om "af te praten".

Op deze avond wordt dan af gepraat wie er voor het "groen" zal zorgen, wanneer de vrouwen "roosjes⁵" maken, wat er voor cadeau zal worden gekocht. Op zo'n praatavond wordt over van alles gesproken: de stand van het gewas, het vee, het weer, het buurnieuws enz. en pas aan het einde worden die zaken besproken waarvoor men gekomen was.

De avond voor de bruiloft komt de buurt aan het huis van het bruidspaar "groen maken", er wordt dan een erepoort aan de huisdeur gemaakt, van dennetakken, versierd met crèpepapieren bloemen (do roosjes).

Het bruidspaar mag daarbij niet aanwezig zijn. Als de boog staat en de laatste roosjes door de vrouwen aangebracht zijn, wordt begonnen met koffie en het einde is een stevige borrel,

Op de bruiloftsdag zelf kwamen buren en genodigden aan huis 's avonds feest vieren. Bij grote families is die avond voor de ouderen en jongeren komen de avond daarop feest vieren. Tijdens het feest wordt flink gehost en gedronken, begeleid door harmonikamuziek.

Van te voren zijn door de buurvrouwen de drank en de etenswaren op tafel Gezet: flessen jenever en "citroen"; worst en zoute haring.

Het feest eindigde steevast tussen 12 en 1 uur 's nachts, het teken hier-toe is dat koffie en brood worden geserveerd.

Gebruiken rond een bruiloft in 1979

Merkwaardig is het, dat de buurtgebruiken wat de bruiloft betreft, nauwelijks veranderd zijn. Het feest vindt nu echter plaats in het dorps-café. De jongeren uit de buurt gaan dan in het café "groen maken" en voegen zich later bij de ouderen die dat aan huis deden.

Een cadeau wordt in veel gevallen ook niet meer in natura aangeboden, maar wordt het bruidspaar (op hun verzoek) in geld gegeven.

Gebruikelijk is nu, dat de gasten zich eerst in de feestzaal verzamelen, daarna pas komt het bruidspaar binnen. De gasten zingen dan een welkomst-lied en zo lang dat duurt, schrijdt het bruidspaar statig over de dansvloer heen en weer. Het dansen vindt later plaats met behulp van een orkestje van 2-4 muzikanten, na de koffie met het gebak. Lege glazen kent men niet op zo'n boerenbruiloft en in wat voor conditie men ook naar huis gaat, om half 6 's morgens zit je weer onder de koe!

Beste lezers, dit waren zo een paar sobere beschrijvingen van verschillende gebruiken. Hopelijk weet u ze aan te vullen, en ik verwacht gaarne uw commentaar.

Aart van de Meester
p/a Redactie-commissie Kronyck
Eon. Wilhelminastraat 10
Terwolde.

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

DE BEZITTINGEN VAN DE KRING.

Niet iedereen weet, dat de Oudheidkundige Kring Voorst naast een bescheiden saldo op de bank nog andere eigendommen bezit. Geen landgoederen of kastelen, zoals sommige door erflatingen in bezit gekregen hebben, maar wel enige oude landbouwmachines, wat werktuigen, wat boerengerief en een paar snuisterijen. Ze zijn voornamelijk verworven in de tijd toen de Kring nog een besloten club was en één der verenigingsdoelen was omschreven als 't inrichten van een boerenwoning anno 1900. Het zijn in die oude dagen vooral Mevr. van Heuven-Reesink en de heer L.W. Jeswlet geweest, die zich voor de verwerving hebben ingezet.

Aanvankelijk waren de spullen opgeslagen in de Middelburg te Bussloo, want de "oude" club mocht uit verschillende mededelingen verwachten, dat dit gebouw spoedig geretaureerd zou worden en dat hen een gedeelte zou worden toegewezen en die ruimte had men dan in eerste instantie met de oude spullen willen aankleden,

't Plan zat goed in elkaar; was wel overwogen; maar 't ging niet door. Veel te veel instanties beredderden het recreatiegebied en ze hadden in feite geen belangstelling voor de plannen van de club. Enige kleinere voorwerpen werden ter plekke helaas verdonkeremaand en na zekere tijd kreeg de club aanzegging een ander onderkomen voor hun eigendommen te zoeken. De heren Piepenbroek en Bessels, die de boel eerst naar Middelburg versleept hadden, brachten nu alles naar een bejaarde schuur bij Pampus.

Het ging met de oude materialen net als met de Nachtwacht: Niemand koesterde er aanvankelijk een bijzondere belangstelling voor! De besloten club werd na veel vijven en zessen per 18 december 1975 omgezet in een open vereniging.

Het verenigingsdoel werd omschreven in art. 2 van het huishoudelijk reglement, waarin niet (letterlijk) van een boerderij anno 1900 gerept wordt. Wel houdt dit artikel o.m. educatieve doeleinden in, waarvoor deze spullen zeer geschikt zijn en mede daarom is er van de zijde van de bestuursleden steeds enig toezicht geweest.

Medio '77 kreeg de schuur bij Pampus een andere bestemming en moest het bestuur - op zeer korte termijn, - een ander onderkomen zoeken, dat gevonden werd in de schuur van de heer Ploeg. Aan deze verhuizing hielp ik zelve voor de eerste keer mede en de heer 'Bessels voor de derde male. Ik kan u verzekeren, dat 't geen sinecure was om alles in de 30 m³ te stouwen, die de heer Ploeg - overigens gratis - ter beschikking had gesteld. De heer Bessels klemde o.m. zijn beste hand tussen een zware kafmolen en een deurpost en werd zo de eerste martelaar van de Oudheidkundige Kring.

De spullen stonden hier droog en veilig, maar ziet zo erg lang, want de heer Ploeg dreigde de huur van zijn schuur opgezegd te krijgen en waarschuwde (keurig en vroegtijdig) de bestuursleden. Die zochten nu hun heil bij de Provinciale Historische Opslagplaats, maar wegens technisch-ruimtelijke problemen (smalle trap en zo) kon de werkelijk sumpathieke directeur ons niet helpen.

Ik weet 't, geachte lezer, mijn verhaal- wordt - net als bij Multatuli - ééntonig, maar ik kan 't evenmin als hij helpen: Het was op een herfstavond in 1978; donker, guur, winderig en nattig. De Oudheidkundige Kring Voorst had al rechtspersoonlijkheid en ook een archivaris, wat soms een fraai woord voor kwade bezigheden is, Enfin, de heren ten Hove, de Wilde en Bessels, respectievelijk voor de 1e, 2e en 4e maal, begonnen de eigendommen van hun vereniging te verslepen. Op één of andere mysterieuze wijze hadden enige lieden lucht van deze ludieke verhuizing gekregen en zij verontrustten ons met de kreten : "Zat verdiend, zat verdien!" en boden aan een kafmolen te ruilen tegen honderd antieke plavuizen. De winkel van Dorus kan geen schilderachtiger beeld getoond hebben dan onze wagen en als Stiefbeen en Zoon reden we naar Wilp. Daar liggen de zaken thans opgeslagen, maar de juiste plaats meen ik voorlopig beter te kunnen verzwijgen, want de hele santekraam is nog niet verzekerd tegen diefstal, verduistering of ander soortgelijk ongerief. Niet alles nochtans is te Wilp opgeborgen; een aantal kleinere voorwerpen vonden bij leden een geschikter onderkomen,

Gietelo, 8 oktober 1979

R. de Wilde,

LIJST VAN BEZITTINGEN DER OUDHEIDKUNDIGE KRING VOORST,
samengesteld door de archivaris, bijgehouden tot 1 nov. 1979.

1. Een linnenpers - Gietwerk - (houten rollen met lekbak)
2. Twee wagenschotten net rongen.
3. Houten wasbok met wringer.
4. Twee zgn. transportfietsen met bakkersmanden.
5. Een wasmand.
6. Een houten ploeg.
7. Een ijzeren wentelploeg.
8. Een wannmolen met houten windtrommel,
9. Een wannmolen met plaatijzeren windtrommel.
10. Een karnpols met deksel.
11. Een strosnijder (gietijzer)
12. Een houten wagenhevel,
13. Een ijzeren wagenhevel.
- 14» Een zwoegel (voorloper van vlegel).
15. Een houten korenschep.
16. Een gavel (hooivork).
17. Een houten poelie.
18. Twee gietijzeren hakselmachines.
19. Een onderstel driewielige mestkar zonder wielen.
20. Vier tafelpoten.
21. Een roggebroodmes gemonteerd op plank.
22. Een hamer om natuursteen te verruwen.
23. Een bilhamer.
24. Een beugeltasje met zilveren beugel.
25. Een vierkante nikkelen stuiver.
26. Een inktkoker met vloeïrolletje.
27. Een reisscheerkwast in kokertje.
28. Een vitrine (kubusmodel)
29. Een vitrine (tafelmodel)

Vervolg in de volgende "Kronyck".

WILPSE ERVEN OMSTREEKS 1650.

Evenals In de andere kerspelen van het schoutambt Voorst werd ook in Wilp omstreeks 1650 een verpondingskohier aangelegd. Hierin werd de grootte van boerenerven en landerijen aangegeven, alsmede de huurwaarde en de geschatte opbrengst. Ook werden de eigenaren en eventuele pachters met name aangeduid. In dit kohier komen veel namen voor, die nu niet meer gangbaar zijn, of soms geheel zijn verdwenen, maar ook andere, die nu nog bekend zijn. Ook komt het voor, dat erven 300 jaar geleden een andere naam droegen dan tegenwoordig. Soms is dit nog te achterhalen, maar vaak ook niet.

In het hier volgende overzicht van voornoemd kohier zal hierover een en ander meegedeeld worden, al maakt dit overzicht geen aanspraak op volledigheid.

Evenals Twello en Terwolde was ook Wilp verdeeld in enkele rotten, met aan het hoofd de z.g. rotmeesters. Dezen hadden de leiding bij het aanleggen en het onderhoud van wegen, waterleidingen e.d. Ook bij hoog water, brand en andere overlast traden de rotmeesters regelend en leidend op.

In Wilp kende men in 1650 drie rotten, namelijk het "Bergse Rot", het "Dorper Rot" en het "Aarderbroek". Het eerste was verreweg het kleinste, en lag in het noorden, tegen de grenzen van Deventer en Twello, langs de IJsseldijk en de Voordersteeg. Het was genoemd naar het erve Bargel, waar de rotmeester woonde. Het Dorper Rot lag rondom het dorp Wilp, naar de Wilpse Klei in het oosten, de Posterenk in het westen, en het kerspel Voorst in het zuiden. Het Aarderbroek besloeg het hele westen van het kerspel, het gebied van de tegenwoordige Achterhoek. Daar lagen ook de meeste erven en landerijen.

Als eerste erve in het Bergse Rot staat vermeld "Blockhorst" van de heer van Doorenweert. Dit is echter een verschrijving voor "Brouchorst" of "Bruchorst", dat lag ten noorden van de Voordersteeg, waar tegenwoordig het landhuis het Zand staat. Oppervlakte 56 morgen, pacht 200 gld per jaar. Het was belast met de volgende uitgangen: 7 ½ mud rogge en 7 ½ mud haver aan de Proostdij van Deventer, 2 ½ mud haver aan de Dijkgraag van Veluwe, en nog ½ mud rogge en ½ mud gerst aan de pastorie van Wilp.

De Bargel telde 55 morgen, waarvan 20 morgen door een dijkbreuk met zand was "belopen" en niet bebouwd werd. Eigenaar was Johan van Steenberg tot Nijenbeek.

Het erve het Holt van Jan Gerrits besloeg 12 ½ morgen. Het deed aan pacht 22 gld 8 st en een "jarig varken" plus een voormede ineens van 10 gld. Dit goed moest jaarlijks 13 ½ mud haver aan de Proostdij van Deventer leveren. Bij het Holt behoorde ook nog de weide het Ralent aan de Flierte, eigendom van het Kapittel van Deventer.

Zoals ook verderop te lezen is: de Proostdij van Deventer ontving zeer veel uitgangen uit erven onder Wilp. Dit wijst er op, dat Wilp van ouds kerkelijk heel nauw met Deventer verbonden is geweest.

Het Buytenhuysgoet, ook genoemd de Steenecamer, behoorde aan de stad Deventer. Het was getaxeerd op een opbrengst van 300 gld per jaar. Het is later geheel versnipperd en tegenwoordig ligt daar de woonbuurt de Steenenkamer, die burgerlijk tot de gemeente Voorst en kerkelijk tot het kerspel Wilp behoort, maar verder geheel op Deventer georiënteerd is. In dezelfde omgeving lag de herberg de Dood, van Gerrit Croussen en Wyer van Steenberg. Ze was recht voor de vroegere schipbrug gelegen, op de plaats, waar later de Buitensociëteit kwam te staan.

Het Schol, eerder een buitenplaats van de Deventer familie Van Marle, bestond in 1650 nog niet. Ook het erve Bellinkhof aan de Voordersteeg is in het kohier niet te vinden. Wel vinden we het in 1657 in de Protocollen van Wilp, met als eigenaresse de weduwe Hermen Jansen ter Heege. Het Voorde, ten zuiden van de Voordersteeg, behoorde aan Wolter de Wolff. Het telde 36 morgen en was belast met drie schepel keurhaver aan de Dijkgraaf. Dicht daarbij lag "Dobben Wolfsbosoh", tegenwoordig een buurtje met een paar kleine boerderijtjes. Het was 7 morgen groot, en eigendom van Lubbert Gerrits en Henrick van Lochem.

Het Nijenhuis, ook Bruggenbosch genoemd, hoorde aan "die van der Hunnep" (het klooster ter Hunnepe bij Deventer). Het besloeg 34 morgen, 1/3 deel weiland en de rest bouwland. Het was verpacht op de "swaere gerff" (twee van de vijf) en moest verder nog opbrengen een vette hamel (schaap), 1 gld "cruytgelt" (om kruiden voor te kopen) en 50 gld als voormede ineens. Bovendien moest de pachter nog drie mud koren leveren aan de Proostdij van Deventer. Zie voor dit erve, dat thans niet meer bestaat, "1200 jaar Wilp" van schrijver dezes (blz. 52).

In het Dorper Rot werd allereerst vermeld de Heege, die toen hoorde aan juffrou van Zallant op de Pol. Het besloeg 12 morgen binnendijks en nog 7 á 8 koeweiden buitendijks. Ook dit erve moest heel wat opbrengen: 288 gld aan pacht, plus 5 pond suiker, 2 pond peper, 2 pond gember,

Verder was het belast met 6 mud koren aan de Proostdij van Deventer, 5 mud keurhaver aan de Dijkgraaf, beide tot last van de pachter en 6 gld 6 st aan het Kapittel van Deventer, tot last van de eigenaar.

Het erve de Loyne had een omvang van 22 morgen binnen- en buitendijks en 12 koeweiden. Het behoorde aan de Heer van Wilp en bracht 250 gld per jaar aan pacht op. Verder ging er jaarlijks, aan tienden uit 18 mud rogge, 3 mud weite, 1 mud gerst, 2 mud haver en 1 ½ schepel erwten. Dan moest de pachter nog 3 mud rogge en 3 mud haver leveren aan de Proostdij van Deventer en 5 schepel haver aan de Dijkgraaf.

Ook de Hof te Wilp kwam toe aan de Heer van Wilp. Een gedeelte bouwland lag binnendijks en 17 á 18 morgen weiland buitendijks. De pachtsom werd niet vermeld, maar wel moest er 10 pond suiker extra opgebracht worden.

Aan de Arnhemse weg lag het goed de Ploech, eveneens van de Heer van Wilp.

Het omvatte 2 morgen land, een weitje en de windkorenmolen, de oudste van heel Wilp. Pachter was Derck Hissinck voor 40 daler (60 gld) per jaar en "de helfte van 't molster", dat is het halve maallon van alle graan, dat hij verwerkte. Alleen het moutgemaal (van de gerst) mocht de mulder zelf houden. Het was vroeger algemeen gebruik, dat aan de kasteelheer het recht van water en wind toekwam en dat er niet gemalen mocht worden zonder zijn toestemming.

Het Slijkhuys, ook genoemd het Grote Zand, op de Wilpse Klei, was van Anna van Steenberghe op Duistervoorde. Het omvatte 35 morgen weiland en 3 ½ morgen bouwland. De weidepacht was 262 gld en de bouw-pacht twee garven van de vijf. Ook dit erve was zwaar belast met allerlei extra giften. Men oordele:

oen baast weidens of vijf dalers;
zes schapen weidens of vier dalers;
een jarig varken of vier dalers;
een vet lam;
zes pond broodsuiker, 1 pond muskaat, ½ pond kaneel
en 1 pond peper.

Het Gansenhuis op de Marsch behoorde weer aan de Heer van Wilp. Het besloeg 36 morgen, alles buitendijks, Een derde deel bestond uit 14 koeweiden en de rest uit bouwland. De pacht was 480 gld en de landheer moest 12 mud rogge leveren, maar er wordt niet vermeld aan wie.

De Hombrake, die in 1650 aan Claes Helt toekwam, omvatte 22 morgen.

14 morgen weiland deed 56 gld pacht en 8 morgen bouwland twee van de vijf garven. Ook hier betaalde de eigenaar aan de Proostdij van Deventer 3 mud rogge en 3 mud haver.

De kleine Hombrake was 7 morgen groot en hoorde aan Jonker van Broekhuysen op de Latmer.

Het erve de Oye had als bezitter commissaris Schimmelpenninck. Grootte 36 morgen, alles buitendijks, pacht 400 gld, De tiende uit de Oye was van de weduwe Cremers en deed 90 gld per jaar.

In het "Aerderbroeck" lagen naast enkele grote goederen veel kleine erven en percelen, te veel, om hier allemaal te vermelden. Met de indeling in rotten werd het blijkbaar niet zo erg nauw genomen, want het Huis te Wilp, dat men in het Dorper Rot zou verwachten, stond aangetekend onder Aarderbroek! Het Huis zelf was getaxeerd op 100 gld per jaar.

Het erve, met boerenhuis, bergen en hof buitendijks, met 12 koeweiden en 14 morgen zaailand, deed 500 gld pacht, met als voormede een rozenobel (goudstuk van Engelse afkomst, waarde tussen de 7 en 8 gld). De Heer van Wilp had zelf nog in gebruik een weide voor 't Huis, 6 koeweiden en een smal stukje hooiland "aen de Olde Issel", groot 1 morgen, alles samen getaxeerd op 150 gld.

Ook het Huis de Latmer zou men eerder verwachten in het Dorper Rot. Het huis zelf met 1 morgen land, eigenaar kapitein Jonker Wilt van Broekhuysen, was weer getaxeerd op 100 gld. Het erve de Latmer, ook het Vrije Erve genaamd, omvatte 53 ½ morgen, waarvan 36 morgen weiland met huis, hof en boomgaard. Het was verpacht voor 230 gld en een jarig varken of 8 gld, met een voormede van twee rozenobels. Het bouwland was verpacht op de garve twee van de vijf, en het halve ooft in en om de boomgaard was ook voor de landheer.

Uit deze mededelingen blijkt wel, dat de lantedelen vroeger niet alleen kasteelheer waren, maar ook min of meer landbouwer, hetzij dat ze de bij het kasteel behorende boerderij verpachtten, of door een zetboer lieten exploiteren. Dit was ook het geval bij de Leeuwenberg, waar eveneens verschil werd gemaakt tussen het Huis en de boerderij. Beide behoorden in 1650 aan Jonker Diederick van Weelderen Borchgreve. Het huis was destijds onbewoond en het erve, groot 37 ½ morgen, was verpacht, maar de naam van de pachter ontbrak.

Het erve Kein Zuidwijk, groot 25 morgen, behoorde aan de familie Van Marckel uit Deventer. Boven de weide- en garfpacht moesten nog opgebracht worden een jarig varken of 5 gld 12 st, en een vet schaap van 4 ½ Gld.

Het Grootenhuis in de Posterenk was ook van de familie van Marckel. Het bestond uit 8 morgen weiland en 16 morgen bouwland. Boven de pacht kwamen nog een vette hamel of 5 gld. 12 st, en een vet lam van 4 gld. 4 st.

De Capellenhofstede (8 morgen) doet ons denken aan de kapel, die vroeger in 't Aarderbroek gestaan moet hebben. Zie hiervoor "1200 jaar Wilp", blz. 16 - 17.

Het Soerhuis, toen geschreven als "Suyrhuys", behoorde weer aan de vrouwe van Salland. Het mat 15 morgen en nog 3 morgen buitendijks en 4 morgen bouwland uit Azewijns erf, dat nu niet meer bekend is. Boven de pacht moest nog opgebracht worden een varken per jaar ent 6 gld als voormede. Bovendien moesten eigenaar en pachter nog 6 mud rogge leveren aan do Proostdij van Deventer, elk voor de helft.

Het Sluinen had als bezitter jonker Fokke Ripperda. Grootte 32 morgen waarvan 6 morgen bouwland was verpacht op de derde garf (1 van de 3), en de rest voor 60 gld. Het was belast met 2 gld 3 st tijdns, en 4 gld 4 st aan de Vicarie van de Elfdruizend Heilige Maagden in de kerk van Voorst, ook wel genoemd de Sinderse Vicarie, omdat de Heer van Sinderen het recht had om daarin een vicaris aan te stellen.

De Veller op de Stoutgrave, eigenaar Berend van Eschaten, bestond uit 40 morgen "slecht land", maar de pacht was desondanks 112 gld, een vette hamel of 4 gld en een varken of 4 gld 4 st.

Het erve Bijster, later Lollebroek geheten, hoorde aan jonker Derck van Dorth. Het was 20 ½ morgen groot, waarvan 3 ½ morgen bouwland. De pacht was 70 gld en bijzondere lasten werden niet vermeld.

Er waren in 1650 al twee Vondelaars, De Kleine V. toen Scherffs Vondelaar geheten, hoorde aan Margrieta Magdalena Scherff. Het erve besloeg 17 morgen: 2/3 was verpacht voor 66 gld en 1/3 werd door de pachter van de Wollebosch gebruikt. De Grote Vondelaar was van het Sint Augustinusgilde van de huisarmen te Deventer en het was 47 morgen groot. 6 Morgen was plaggeveld en 6 morgen bouwland, verpacht op de derde garf. Het resterende wei- en hooiland deed aan pacht ruim 50 gld en een pachtvarken van 4 gld 4 st. Bij dit erve werd ook vermeld: "Eyken heggen van goet ackermael".

De Riplickhof was sinds de Middeleeuwen een zetelhof van het kapittel van Sint Marie te Utrecht. In 1650 hoorde ze als boerderij nog aan Sint Marie en ze besloeg 48 morgen, die voor 135 gld verpacht waren aan Frank Warners en dominee Tichlerus.

^ j

De Streylor of de Kelder van jonker Grotenhuys te Twello deed 72 gld 10 st pacht voor 18 morgen. De Keurhorst van Steven Jansen was 35 morgen groot. Ze leverde 5 schepel keurhaver aan de Dijkgraag, 2 gld tijns aan de Gelderse Rekenkamer en 2 gld 5 ½ st aan het klooster Ter Hunnepe.

Uit de Berenhorst waren twee stukken van resp. 2 en 4 morgen eigendom van de vicariën van Sint Antonius en Sint Marie in de kerk van Wilp.

In het noordwesten van de Achterhoek lagen nog vier erven van jonker Joost ten Grotenhuys, n.l. de Holthoeve (16 morgen), de Linthorst, de Smalle Berenhorst en het Smalle Hartelaar, elk 3 á 4 morgen. De Bruggemate van Berend Balthasar was 10 morgen groot, waarvan de koster in Twello 3 ½ morgen gepacht had. Yan het Hartelaar op de Teuge lagen 10 morgen onder Wilp, eigendom van jonker Jan van Laar en voor 1/3 deel met eiken bepoot. De Breedelaar (9 morgen) hoorde aan het Kapittel van Deventer evenals de Biezeweyde (4 morgen). Die was verpacht voor 35 gld, maar pachter Jan Warners vond dat te duur.

De huizen Grote en Kleine Noordijk bestonden toen zeker nog niet, want Ze zijn in 't kohier niet te vinden. Wel schijnt er een soort buurtschap Noordijk bestaan te hebben, want we vinden o.m. aangetekend;: "Cornelis Anckersmits Huysken, verpacht aen Jan Henrx, met omtrent 2 morgen zaailand "van Noordijker Bruggemaet".

In de Achterhoek bij dit erve aan de Kranenstraat in dezelfde omgevind, waar de nieuwe E-8 het landschap wel grondig heeft veranderd. Huizen als de Kreeftenberg en de Smittenberg in en bij het dorp vinden we niet in het kohier, evenals boerderijen op de Klei, die we later wel tegenkomen. Wellicht hebben sommige goederen later andere namen gekregen, zoals dat ook in Twello en Terwolde wel voorkwam.

J. Vredenberg.

-0-0-0-0-0-0-0-0-

Die in Venus lusthof wil wandelen
moet stout zijn in 't verzoek en zachtjes in 't handelen

De koning en zijn onderdaan
de duicker en de witte zwaan
krijgen al uit eene schoot
haar spijs en drank en daaglijks brood.

Die wil thuynen om profijjt
verguist zijn geit en slijt zijn tijt.

-0-0-0-0-0-0-0-0-

FIETSTOCHT OVER DE "WILPSE KLEI"

Vanaf centrum Twello eindigend bij de begraafplaats Wilp aan de Rijksstraat weg.

START Voor Huize Holthuis aan de Burg. V.d. Feltzweg te Twello, De v.d. Feltzweg volgen richting Deventer.

"NA S BOCHT IN DEZE WEG PASSEERT U EEN BEEKJE, GENAAMD DE FLIERTE, DIE REEDS BIJ BUSSL00 BEGINT".

Na ca 50 m. voorbij de Flierte, rechtsaf de Vermeersweg volgen tot op de winterdijk of bandijk (Rijksweg Deventer-Wilp-Voorst) rechtsaf de dijk volgen.

"RECHTS HET LANDGOED HET SCHOL, VOOR DE FILM (EEN BRUG TE VER) HERSCHAPEN IN HARTENSTEIN. LINKS 3 KOLKEN, DB LAZARUSKOLKEN. VERDEROP, NA CA 1 KM, HEEFT BIJ DE KASTANJEBOMEN HET TOLHUIS GESTAAN".

Onder de 4 baansweg E_ door.

"BOERDERIJ LINKS TEGEN DE DIJK IS DE LOÏNE, 15e EEUWS, WAS EEN PROOSDIJ-LEEN VAN DEVENTER".

In het dorp Wilp de eerste weg links nemen, de kerkstraat volgen,

"IN DE BOCHT LINKS; DE HAGHE MET HET KOETSHUIS".

Langs de zeer oude kerk van Guilpa.

"DE DORPSPOMP IS ENKELE HINDERDEN JAREN OUD, WERD VROEGER 'S WINTERS INGEPAKT IN BLADEREN MET EEN BEKISTING EROM.

Over de dijk de polder in,

"RECHTS DE BOERDERIJ" DE HOF", HET ACHTERHUIS IS CA 1973 AFGEBRAND, NU MELKT MEN ER 120 KOEIEN, 20 JAAR GELEDEN 18. HET GEBIED WAAR U NU RIJDT HEET DE HOGE KRAAN. HET HOOGSTE PUNT IN DE WEG IS NET ZO HOOG ALS DE KRUIJN VAN DE WINTERDIJK".

"LINKS LIGT DE BOERDERIJ DE IEPERENBERG (PROCINCIE OVERIJSSSEL)".

Rechtsaf de Bolwerkersweg in.

"DIT GEBIED HEET DE KATTEKOP, OP DE LANDKAART HEEFFT HET OOK DIE VORM. ALLE OUDE BOERDERIEN STAAN OP HOOGTEN". LINKS VAN DE WEG BEVINDT ZICH ESN OUDE IJSSELARM DIE AAN HET VERLANDEN IS. VROEGER LAGEN DE STEENFABRIEKEN "DE VLIETBERG" EN DE "'PETRA'" AAN DE RIVIER, DE STEENFABRIEKEN ZIJN VERDWENEN. NA EEN AANTAL BOCHTEN IN DE WEG ZIET U LINKS IN DE VERTE ENKELE HEUVELS. IN DE VOERIGE EEUW STOMEN HIER BATTERIEN, DE 3 HEUVELS HETEN NOG DE BATTERIEN".

Weg volgen tot u aan de rivier komt, aan de overkant liggen de Gorsselse lenden, langs de dijk de Marsstraat volgen.

"IN DE TIJD DAT SCHEPEN MET EEN PAARD LANGS HET LIJNPAD WERDEN GETROKKEN HADDEN DIVERSE BOERDERIEN IN DEZE BOCHT EEN VERGUNNING OM STERKE DRANK AAN SCHIPPERS TE MOGEN VERKOPEN."

De weg gaat de dijk af en rechtdoor de weg volgen.

"RECHTS DE BOERDERIJ ZANDSTEIN, ALS U PRECIËS ACHTER DE BOERDERIJ BENT IS LINKS HET DAK VAN HUIZE DS POLL TE ZIEN. DE VOLGENDE BOERDERIJ IS DE MARS, DAARNA RECHTS IN DE VERTE HUIZE WILP MET ROOD DAK EN RECHTS DAARVAN DE BOERDERIJ DE OYE. EVEN VERDER VLAK VOOR DE VILLA RECHTS EEN SLOOTJE: DIT IS HET RESTANT VAN EEN OUDE IJSSELARM".

Over de dijk rijden tot aan de Rijksstraatweg en links af.

"DE EERSTE BOERDERIJ LINKS IS DE ZUPHEN BOER, WAS VROEGER EEN THEEHUIS, EVEN VOORBIJ HET KERKHOF RECHTS DE BOERDERIJ "DB BREMTE" MET LEIBOMEN.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

Ons leaven is een winterpad
Noa weinig dreugte al weer nat.

Doe 't noaste wark zoas 't beheurt
dan krig ut wietere ook een beurt

Wie kwekken an de kant löt staon
die hef met 't schudden nooit edaon.

Met gapen en rekken
is völle tied verstrekken.

Völle roemen kan un domme geest
un leug vat bromt 't allermeest.

As de össe wilt varen
mot de pöste zich waren

Wie geld wil winnen
mot met striekzweavels beginnen,

Nemt nooit gin vrouw die vleit en ook
gin henne die kraeit.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

*zijne feestdagen
en een vruchtbaar
1900 wenst u
de redaktie.*

1900

1900

Stekelen